

A II. országos könyvtáros konferencia

1.

A Népművelési Minisztérium könyvtári főosztálya és a Közalkalmazottak Szakszervezete könyvtári szakbizottsága rendezésében tartották meg könyvtárosaink II. országos konferenciájukat. A tanácskozást *Non György*, a népművelési miniszter első helyettese nyitotta meg. Népi demokráciánk, kulturális forradalmunk igen nagy eredményeket tud felmutatni a könyvtárak vonalán is — mondotta bevezetőjében. Az eredmények megállapításával együtt mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy sem a műveltség, sem a kulturális forradalom nem öncél. Azért műveljük, azért neveljük népünket, hogy ezzel is szilárdítsuk népi demokráciánkat, a proletariátus diktatúráját, hogy sikeresebben építsük a kizsákmányolásmentes társadalmat, s rakjuk le a szocializmus alapjait.

A könyvtári munkában is fontos a Központi Vezetőség márciusi határozatában megszabott feladatok szolgálata. Nem szabad elfelejtenünk: népünknek mindenekelőtt arra van szüksége, hogy megismerje az új, szocialista realista irodalmat, mert elsősorban ez az irodalom segíti feladataink végrehajtásában. Fontos feladat a politikai és a szakmai irodalom felkarolása is, mert ezzel nagymértékben segíthetünk a pártnak népünk politikai öntudatának emelésében, internacionalista szellemű nevelésében, szakmai képzésében.

2.

Ezután *Ujhelyi Szilárd*, a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályának vezetője tartotta meg beszámolóját *A magyar könyvtárak helyzete és feladatai* címmel. Elmondotta, hogy amíg a felszabadulást közvetlenül megelőző idők statisztikája összesen 1008 könyvtárat tartott számon, ma csak a Népművelési Minisztérium és a SZOT hálózatába tartozó közművelődési könyvtárak száma meghaladja a 10 000-et. A 12 legnagyobb könyvtár forgalmának összesített statisztikája azt mutatja, hogy a könyv iránti érdeklődés 1938-hoz

viszonyítva csaknem megötszöröződött. A tanácsi közművelődési könyvtár-hálózat kölcsönzése 1954-ben meghaladta a 15 millió kötetet.

Ezután *könyvtárügyünk egyes területein a mai helyzet kialakulását történelmileg tekintette át*. Az 1949-ben megalakult Népművelési Minisztérium, a szovjet tapasztalatok felhasználásával, továbbépítette és megszilárdította az állami közművelődési könyvtári hálózatot, amely ekkor még csak tíz körzeti és háromszáz népkönyvtárból állott, mintegy hatvanezer kötet könyvvel. Létrehozta a Népkönyvtári Központot, melynek főfeladata az állami hálózat szervezése és instruálása volt. 1951-ben került sor a vidéki városok könyvtárügyének nagyobb arányú fejlesztésére. 1952 nyarán már mind az 54 vidéki városban könyvtár működött.

Elért eredményeink megszilárdítása és továbbfejlesztése érdekében 1952-ben szükségessé vált a *könyvtárak egységét kialakító könyvtárügyi rendeletnek, a Minisztertanács határozatának* kiadása. Ennek legdöntőbb elvi jelentőségű rendelkezése az, hogy meg kell teremteni a tudományos és közművelődési könyvtárak olyan egységes rendszerét, amely biztosítja a tudományos könyvtárak segítségét a közművelődési könyvtárak számára. Másik fontos minőségi változást jelentő rendelkezése volt az említett határozatnak, hogy a népművelési könyvtárak hálózatát egybehangolta országunk közigazgatási beosztásával. A Minisztertanács határozata nyomán minden megyében létrejöttek a tanácsok intézményeként a megyei, s a járások többségében a járási könyvtárak. Ma a megyei könyvtárak száma 19, a járási könyvtáraké 87, a városi könyvtáraké 17, a főfoglalkozású könyvtárossal működő falusi könyvtáraké 130, a társadalmi munkában vezetett népkönyvtáraké, a fiókkönyvtárakat is beleszámítva, közel négyezer. Ez az átalakulás valóban minőségi változást hozott könyvtárügyünk fejlődésében.

Kedvezőtlen hatással volt könyvtárainkra, hogy 1953. év végéig a könyv-

kiadás és a könyvtárak között nem volt kellő kapcsolat, és könyvkiadási politikánk sem támasztotta alá az olvasók helyes igényeinek megfelelő kielégítését. Kevés válogatási lehetőség mutatkozott a szépirodalmi művek terén, a klasszikusok, különösen a magyar klasszikusok művei iránt mutatkozó érdeklődést egyáltalán nem, vagy csak nagyon kismértékben lehetett kielégíteni, minthogy ilyen művek alig jelentek meg. Szak-könyveknél nem vették eléggé figyelembe a helyi adottságokat. Emellett kétségkívül túlméretezett volt a politikai művek és brosrák száma. 1953 első feléig a könyvállomány aránytalanul nagy részét közművelődési könyvtárainkban ideológiai és politikai művek, emellett kevés fajta, de sok példányban meglévő szépirodalmi művek képezték. A központi beszerzés hátrányaként mutatkozott az is, hogy a népkönyvtárak állományát azonosságuk miatt egymás között cserélni sem lehetett.

Nem fordítottunk kellő figyelmet ebben az időben a szorosan vett szakmai feladatokra, a könyvtárak belső rendjének kialakítására, nem ismertük fel teljes jelentőségében azt a tényt, hogy a könyvtár valamennyi egyéb tevékenységének nélkülözhetetlen feltétele a belső könyvtári rend.

A szakszervezeti könyvtárakról Ujhelyi Szilárd elmondotta, hogy a múlt évben 6910 könyvtárban több, mint 3,4 millió kötet könyv volt. A kikölcsönzött kötetek száma megközelítette a 6 és fél milliót.

Könyvtári fejlődésünket a júniusi határozatok előtt az igen erős számszerű növekedés jellemezte. Az olvasók számának és a forgalom további növelésének azonban épp a legjobban működő könyvtárakban akadályos volt az állomány egyszabásúsága. A júniusi határozatok után könyvkiadásunk megjavult.

A VIII. ker. tanács 3. sz. Szabó Ervin Könyvtárának vezetője a felszabadulási verseny során nyert zászlóval

Figyelembe vette az olvasóközönség legszélesebb rétegeinek igényeit. Könyvkiadóink széleskörű közvéleménykutatást végeztek, jelentős mértékben könyvtáraink segítségével. A könyvkiadás és a könyvtárügyi kapcsolatai megerősödtek. A minisztérium könyvtári osztálya, több megyei és egyes járási könyvtárak, megrendezték a kiadói tervek ismertetését és vitáját, ahol igen sok komoly bírálat hangzott el az előző évek egyoldalú, az igényeket nem eléggé figyelembevevő kiadói politikájával szemben. A júniusi határozatok után egészségesebb arányok alakultak ki.

Az olvasótábor kiszélesedése, a könyvtárak állományának megnövekedése, a feldolgozó munka kialakulása, általában a könyvtári munka sokrétűvé válása mind nagyobb és nagyobb feladatok elé állította a könyvtárosokat, úgyhogy sok könyvtárunkban a szakmai és általános képzettség hiánya akadályává vált a további fejlődésnek. Meg kellett szüntetni azt az állapotot, hogy könyvtárainkban politikailag és szakmailag képzetlen, gyakran az átlagolvasó műveltségi színvonala alatt álló könyvtári dolgozók végezzenek könyvtári munkát. A minisztérium meghatározta, hogy az egyes könyvtári munkaterületeken milyen szakmai képzettségű dolgozók alkalmazhatók, másrészt a szakmai miniumvizsgák rendszerével biztosította, hogy bizonyos képzettségi fokon aluli dolgozók ne maradhassanak könyvtárainkban. Ez a képzettségi rendelet a dolgozók önképzését, erőteljesebb továbbképzését is maga után vont és igen nagy jelentőségű a könyvtárak színvonalának emelkedésében. A megyei könyvtári hálózat kialakulása és megerősödése már lehetővé tette, hogy a Népkönyvtári Központ által végzett feladatok jelentős részét a megyei tanácsokra, illetve a megyei könyvtárakra bízuk. Ezzel a megyei tanácsok még inkább felelős gazdáivá váltak a megyék könyvtárainak, nagyobb önállóságot kaptak megyei könyvtáraink is.

Az utóbbi öt év közművelődési könyvtárügyünk minden területén igen jelentős fejlődést hozott. A szervezési munka helyét mindinkább az egyre színvonalasabbá váló tartalmi munka foglalta el. Ha ezt a fejlődést kellő megvilágításban akarjuk szemlélteni legjobban láthatjuk ezt az egy évig tartó felszabadulási verseny tükrében. A felszabadulási versenynek éppen az adott különös jelentőséget, hogy céljál nem annyira számszerű eredmények elérését, hanem a könyvtári munka belső rendjének és színvonalának megjavítását, a könyvtári propaganda sokrétűvé válását tűzte ki. Ez az időszak egyszersmind a követ-

kező öt éves tervre való felkészülés időszaka is volt.

A fenti gyors és erőteljes fejlődés azonban nem volt hibátlan. A márciusi határozatok fényében ma már világosabban látjuk régebbi *hibáinkat*, de különösen azokat, amelyek a legutóbbi másfél évben mutatkoztak. Igaz, hogy az olvasók és a kölcsönzések száma hatalmasan megnőtt — elég arra rámutatni, hogy a közművelődési könyvtárak az elmúlt évben több, mint 21 millió kötetet kölcsönöztek. Ez a nagy fejlődés azonban sok esetben az olvasók igényeinek kritikátlan kielégítését rejti magában. A könyvtárosok munkáját gyakran apolitikus magatartás kísérte. Ez különösen az ideológiai és politikai művek propagálásának elhanyagolásában mutatkozott meg. Amilyen örömdetes jelenség a magyar és világirodalom klasszikusai iránti érdeklődés megnövekedése, annyira káros az a jelenség, hogy ez az új magyar irodalom, a szovjet és népi demokráciák irodalma, sőt a haladó nyugati irodalom iránti érdeklődés csökkenésével jár.

Az olvasók nevelésének háttérbe szorulása eredményezte, hogy az olvasóközönség fokozottabb mértékben fordult a szépirodalom puszta szórakozást nyújtó része felé, és általában kevesebb érdeklődést mutatott az ismeretterjesztő (műszaki, mezőgazdasági) könyvekkel szemben. Ez a jobboldali jelenség a könyvtárak gyarapítási politikájában is erősen érvényesült.

A jövőre vonatkozóan Ujhelyi elvtárs legfontosabb feladatokként jelölte meg: *a szakszervezeti könyvtárhálózat megerősítését, s a dolgozó parasztság, főleg a termelészövetkezeti parasztság támogatását a könyvtári munka minden eszközével.*

Az állami könyvtárhálózatban további *ifjúsági részlegeket*, új ifjúsági könyvtárakat s különösen Budapesten ifjúsági olvasótermeket kell létesíteni. Az ifjúság nevelésében még az állami könyvtáraknál is fontosabb feladat hárul az iskolai könyvtárakra, ezek ellátottságát döntő módon kell megjavítani.

A szervezeten belül már megerősödött *megyei könyvtáraknak* meg kell kezdeniük, illetve folytatniuk kell *tudományos munkájukat, a tájismereti anyag gyűjtését, feltárását és hozzáférhetővé tételét a közönség számára.* Meg kell erősíteni a járási könyvtárak munkáját. A fővárosban szaporítani kell a kerületi és fiókkönyvtárakat, vidéken, a járási, városi és önálló községi fiókkönyvtárakat.

Mind szervezett, mind magántanulást útján *tovább kell emelniük könyvtárosainknak politikai, szakmai és általános műveltségüket.* Fontos feladat hárul e

Ujhelyi Szilárd elvtárs beszámoló könyvtárugyünk helyzetéről

téren a levelező-oktatással kibővített egyetemi könyvtárosképzésre és a Népművelési Minisztériumra. A könyvtárosképzést közelebb kell hozni az élethez.

Ezután *a tudományos könyvtárak helyzetét* elemezte Ujhelyi elvtárs. Megállapította, hogy kiálló helyhiánnyal küszködik az Országos Műszaki Könyvtár, a Szabó Ervin Könyvtár, de különösképpen az Országos Széchényi Könyvtár. Szükségesnek tartaná, ha ennek a kérdésnek a rendezését kormányzatunk napirendre tűzné. Számolnunk kell ugyanis azzal, hogy a tudományos könyvtárakkal szemben az igény tovább nő. A Párt Központi Vezetőségének határozata egyenesen megköveteli a könyvtárak fokozottabb igénybevételét.

A júniusi határozatot félremagyarázva, *a tudományos könyvtárakban is felütötte fejét a liberalizmus, azaz az olvasók pártos neveléséről való lemondás.* A könyvtárak egymás után hagyták abba patronáló tevékenységüket és ahol folytatták, ott is rendkívül lecsökkent a munka üteme.

A legfontosabb feladatok a tudományos könyvtárakkal kapcsolatosan a következők: a tudományos könyvtárakban tovább kell javítani a munka eszmei-politikai színvonalát, megszüntetve a helyenként még mutatózó szakmai elzárkózottságot. Ki kell dolgozni az egyes könyvtárak s hálózatok feladatait, javítani kell ezek egymás közti és közművelődési könyvtárakkal való kapcsolatát. Tekintettel közművelődési feladataikra és olvasóikra, ki kell építeniük olvasói katalógushálózatukat, nagyobb figyelmet fordítva a folyóiratok tartalmának feltárására is. Állami és szakszervezeti közművelődési könyvtárak pártfoglalása minden tudományos könyvtárnak feladata. Különösen feladata ez a budapesti nagyüzemi könyvtárakkal kapcsolatban. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak. A könyvtártudományi munkát szélesebbé és időszerűbbé kell

teni, bevonva ebbe a közművelődési könyvtárak erre alkalmas munkatársait is. Meg kell javítani könyvtáraink anyagi ellátottságát, elsősorban a tudományos könyvtárak fejlődését gátló helyiséghiányt kell megszüntetni.

A könyvtáros-képzés kérdései után a *könyvtárak állami irányításáról* beszélt. Nem lenne helyes elhallgatni, hogy az állami szakirányítás megvalósításának egyik jelentős akadálya éppen az, hogy a könyvtárügy egységes rendezése még nem történt meg. Ezért került a konferencia elé, második napirendi pontként a készülő alaprendelet tervezete, hogy itt a különböző típusú könyvtárak vezetői azt megvitassák.

A könyvtárak politikai-eszmei irányításának elválasztása a könyvtárak szakmai irányításától csak a könyvtárügy irányításának gyengítését eredményezhetné. Ki kell építeni minden területen az állami irányítás helyes rendszerét. Az állami irányításnak nem szabad csupán szervezeti kérdésekre korlátozódnia, hanem az irányítás elvi színvonalát emelve, foglalkozni kell mindenekelőtt a könyvtárak tartalmi munkájával.

Ezután Ujhelyi elvtárs igen megkapó képet rajzolta meg annak, hogy milyen legyen a jó könyvtáros, majd három döntő feladatként összegezte: 1. a munkásosztály nevelése, kulturális ellátottságának fokozása, 2. a falu szocialista átalakításának támogatása, és végül 3. az ifjúság nevelése kérdését.

3.

Utána Takács József elvtárs, a Közalakítottak Szakszervezete könyvtári szakbizottságának elnöke ismertette a szakbizottság munkáját. Majd Hegedűs Géza az Írószövetség üdvözlését tolmácsolta és kifejtette, hogy intézményessé és rendszeressé kell tenni az írók, könyvtárosok és könyvkiadók kapcsolatát, mert az olvasók érdekeit is csak így szolgálhatják.

Maller Sándor, a debreceni Egyetemi Könyvtár osztályvezetője felvetette a könyvtárosok hazai és külföldi tanulmányútjainak, továbbá egy önálló könyvtáros-egyesületnek kérdését. Kerekes András, a kaposvári Megyei Könyvtár vezetője a felvilágosító és feldolgozószolgálat megjavításáról, Pelejtej Tibor, a fővárosi XIII. ker. Szabó Ervin Könyvtár vezetője az olvasói véleménykutatásról, Sebastyén Géza, a Műszaki Egyetem osztályvezetője könyvtárosaink kettős: általános és szakmai képzettségének növeléséről, Szőnyi László, a miskolci Megyei Könyvtár vezetője a Könyvtárellátó szerepéről és a nagykönyvtárak patronáló munkájáról, Keresztesi Mihály, a budapesti XIV. ker.

Szabó Ervin Könyvtár vezetője az ifjúság könyvtári nevelésének kérdéséről szólt. S végül Horváth István elvtárs, a SZOT munkatársa, a SZOT könyvtárak belső munkájához, az üzemi könyvtárosok oktatásához kért segítséget.

4.

Ezután a felszabadulási verseny eredményeit ismertette Darabosné elvtársnő, majd Ném miniszterhelyettes elvtárs átadta a kitüntetések, illetve jutalmakat. A kitüntetett könyvtárosokat üdvözlő szavaiban többi között felhívta a figyelmet: Arra kell törekednünk, hogy minél több dolgozó kérdéseire adjanak választ a mi könyveink. A könyvek kitűnő népnevelők. A könyvtárosokon áll, hogy ezek a népnevelők megfelelő helyre menjenek, kitűnő, alapos választ adjanak népünk kérdéseire, hogy a dolgozók világosan látva, még nagyobb lendülettel és lelkesedéssel építsék a szocializmust, legyenek készen hazánk megvédésére.

5.

A könyvtáros-konferencia ezután megvitatta a könyvtárügyi alaprendelet-tervezetét, Kovács Máté, a debreceni Kosuth Lajos Tudományegyetem könyvtárának vezetője előadásában. Ezzel a rendelet-tervezettel folyóiratunk már foglalkozott. Számos felszólalás, köztük Nemes Dezső, a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatójaé után, világossá lett, hogy eddigi eredményeink lerögzítésére és megszilárdítására könyvtárügyünk egységének végleges megteremtésére és az előttünk álló feladatok megoldásának elősegítésére létre kell hozni, törvénybe kell iktatni a könyvtárügyünk egészét szabályozó alaprendeletet.

Végül Ujhelyi Szilárd elvtárs válaszolt a konferencia hozzászólóinak. Megállapította, hogy pozitív oldalai mellett a hozzászólók a referátumban felvetett elvi kérdésekkel keveset foglalkoztak, alig volt kritika vagy ellenvetés. Ha erről a konferenciáról kellene képet alkotnunk, hogy mennyire aktív politikai harcok könyvtárosaink, akkor a kép nem lenne kedvező. Befejezésül Ujhelyi elvtárs hangsúlyozta, hogy komoly, következetes, az önkéntesség és fokozatosság elvét betartó nevelőmunkára van szükség a kulturális életben is. A könyvtáros őrhelye nem elefántcsont-torony, hanem a hasonlatnál maradva, világítótorony. Minden magyar könyvtárosnak kötelessége, hogy végrehajtsa, illetve támogassa könyvtáros-konferenciánk határozatait és célkitűzéseit.

Végül a konferencia határozati javaslatot fogadott el, s ezzel magáévá tette a referátum célkitűzéseit.